

XXXIV Spotkanie Naukowe Wykładowców Liturgiki w Polsce

(Radom, 9–10 września 1998 r.)

Coroczne seminarium naukowe wykładowców liturgiki w Ośrodkach Uniwersyteckich, Akademiiach, Wydziałach Teologicznych, Wyższych Seminariach Duchownych w Polsce odbyło się tym razem w Radomiu, w murach tamtejszego Seminarium Duchownego. Problematykę spotkania wyznaczyły zagadnienia obecne w bezpośrednim przygotowaniu do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Skupiono się więc na temacie: *Ex Patre per Filium in Spiritu Sancto ad Patrem*.

Spotkanie otworzył referat ks. prof. dra hab. Bogusława Nadolskiego *Bóg Ojciec w liturgii*. Słuchacze mieli okazję przypomnieć sobie fundamentalne zasady konstytuujące liturgię: Bóg jest inicjatorem liturgii, a działanie Kościoła ma charakter odpowiedzi, dlatego liturgia jest rytmem wspominania nawiedzenia Boga w osobie Jezusa Chrystusa. Duch Święty jest natomiast tym, który inauguruje liturgię. Te prawdy pokazują jak istotny wpływ na poprawność liturgii ma obraz Boga, który powstaje w zgromadzeniu liturgicznym. Nie może on być tworzony na obraz ludzki, tylko na taki, jaki został objawiony przez Jezusa Chrystusa. Po tym wstępie ukazał Referent obraz Boga Ojca wyłaniający się z tekstów liturgicznych, Jest więc Bóg darczyńcą rodzącym Syna i wylewającym Ducha Świętego; jest tym, który przyjmuje dzieło Chrystusa i Kościoła; jest też tym, który oczekuje. Wynika z tego, że liturgia ma być świadkiem transcendencji Boga, a jednocześnie świadkiem Bożego działania, dlatego musi zapraszać do dialogu z Bogiem. W praktyce tak zawsze nie jest, z głównych braków zostały więc wyliczone następujące: za mało eschatologii, autonomizowanie działań poszczególnych Osób Bożych, zapominanie o responsoryjnym charakterze liturgii. Po nakreśleniu właściwego obrazu Boga Ojca pokazał Referent co stanie się z liturgią, która nie będzie ukazywać takiego obrazu — stanie się ide-

ologią, zacznie świętować samego człowieka, czyli odgrodzi się od uniwersalizmu chrześcijańskiego.

W dyskusji prowadzonej przez przewodniczącego sesji przedpołudniowej ks. prof. Duraka przypomniano o pozytywnym wpływie Reformacji, która ubiblijniła średniowieczny, nie zawsze poprawny obraz Boga obecny wtedy w liturgii (ks. Kopeć) oraz poruszono problem przyszłego kształtowania się tego obrazu w kontekście nietypowego ujmowania Boga w niektórych ruchach feministycznych (ks. Sobeczko).

W drugim referacie Siostra dr Adelajda Sielepin rozwinęła temat *Chrystus jako Gloria Dei w liturgii*. W swoim opracowaniu ukazała Autorka nie tylko zagadnienie chwały Boga objawionej w Chrystusie, ale też potwierdzenie tego faktu w liturgii. Punktem wyjścia dla rozwinięcia tej tezy była dla niej scena Przemienienia Pańskiego, ujęta w swoich głównych założeniach w Prefacji o Przemienieniu Pańskim i w innych tekstach eucharystycznych. *Gloria Dei* z tej sceny ukazuje Chrystusa jako Boga, Syna Bożego, Mesjasza, Arcykapłana Nowego Przymierza i Pana nowego Prawa. Objawienie to wyraźnie wykracza poza ramy Taboru i odnosi się do czasów mesjańskich, w których swoją rolę spełni Duch Paraklet. W związku z tym przesłanie Przemienienia odnosi się do całego misterium liturgii Kościoła, w której Chrystus jako *Gloria Dei* jawi się jako jedyny Pośrednik w dziele odkupienia, a chwała odsłania się jedynie w celu zbawczym.

Sesję popołudniową poprowadził ks. Koperek. Niestety, nieobecność ks. prof. Czerwika pozbawiła uczestników spotkania możliwości wysłuchania zaplanowanego referatu *Gloria Dei homo vivens w liturgii sakramentów*. Zapoznano się więc z opracowaniem ks. dra Bolesława Margańskiego *Per ipsum et cum ipso et in ipso*. Ten na wskroś historyczny wykład o rozwoju tej modlitwy pokazał słuchaczom starożytne jej korzenie, burzliwe jej losy związane z arianizmem oraz mocne osadzenie w sakramentarzach i Ordines Romani. Bardzo interesująca była druga część referatu o historii łączenia słów z czynnościami. Najstarsza praktyka głośnego wypowiadania słów dopiero w VII wieku została ubogacona gestem podniesienia, który stopniowo zatracano na rzecz kilku znaków krzyża. Dopiero reforma Soboru Watykańskiego II usunęła te znaki, a przywróciła podniesienie. Równie ciekawa jest historia pocałunków i przyklęknięć, które ostatecznie zostały usunięte w naszych czasach. W końcowej części przedstawił Referent teologiczne znaczenie słów Doksologii, które ukazują Chrystusa jako jedynego Pośrednika, przez którego Kościół wielbi Boga *per*, a sam otrzymuje Boże łaski. Ponieważ Chrystus nie jest osamotnionym błagalnikiem, Kościół oddaje się Ojcu razem z Chrystusem *cum*. Słowo *in* ma natomiast pokazywać, że człowiek został stworzony w Chrystusie i w Nim ochrzczony, a zatem w Nim czyni wszystko. Trynitarny sens tej modlitwy ukazany przez wyliczanie osób Trójcy jest wtórny, bowiem pierwotna interpretacja tej modlitwy była na wskroś chryzologiczna. Końcowe *Amen* zawsze było potwierdzeniem i swoistym podpisem złożonym przez wiernych pod całą Modlitwą Eucharystyczną.

W dyskusji zamykającej pierwszy dzień obrad głos zabrało kilkunastu mówców. Między innymi tłumaczono wystąpienia ruchów feministycznych brakami językowymi (ks. Nadolski); szukano odpowiedzi na pytanie o możliwości mówienia o różnych formach chwały Boga, która objawia się przez Chrystusa, skoro mówi się o różnych sposobach uobecniania się Chrystusa (ks. Nowak); dociekano czy chwała Boga to tylko przymiot Boga, a może coś więcej (ks. Nadolski) oraz czy *doksa* to tylko chwała albo też to co się mówi o Bogu (ks. Nowakowski). Siostra Sielepin skwapliwie odpowiadała na pytania, które dotyczyły jej referatu. Inną sprawą był apel o poprawne kształtowanie przestrzeni sakralnej w związku z licznymi nieprawidłowościami, które się obserwuje w tej materii (ks. Margański).

Wieczorem miały miejsce wybory, w wyniku których Sekcji Wykładowców Liturgiki przewodzi odtąd ks. prof. dr hab. Adam Durak, wiceprzewodniczącym jest ks. dr hab. Zbigniew Wit, a sekretarzem ks. dr Jacek Nowak.

Drugi dzień obrad zaczął się nietypowo. Ks. Durak wywołał dyskusję na temat zasadności powołania Stowarzyszenia Miłośników Liturgii oraz Centrum Formacji Liturgicznej. Ponieważ trudno było określić cel tych instytucji postanowiono wrócić do niej za rok, podczas kolejnego spotkania, które ma się odbyć w Ołtarzewie w dniach 9–10 września.

Sesję przedpołudniową poprowadzoną przez ks. Wita poprzedziło ponadto wystąpienie gospodarza miejsca ks. Rektora Depo, który nie mógł wcześniej przywitać uczestników spotkania, ponieważ brał udział w zjeździe rektorów.

Część naukową tego dnia wypełniły trzy referaty. Najpierw ks. dr Andrzej Grzelak w wystąpieniu zatytuowanym *Działanie Ducha świętego w liturgii* ukazał specyfikę obecności i działania Ducha Pocieszyciela akcentując przy tym trzy aspekty. Dziełem Ducha świętego jest najpierw nieustanne tworzenie Kościoła (objawiającego się w konkretnym zgromadzeniu liturgicznym) i uzdalnianie go do „czynienia pamiątki Pana”, czyli sprawowania liturgii. Drugi aspekt wskazuje na Ducha Świętego, który jest związany z czynnościami liturgicznymi wykonywanymi przez wspólnotę Kościoła i uobecniania misterium paschalne Chrystusa w całym jego historiozbowczym bogactwie, to znaczy zbawczą przeszłość i otwiera zarazem na eschatyczną przyszłość. Wreszcie dziełem Ducha świętego jest również i to, że uzdalnia On zgromadzenie do włączenia się w misterium Chrystusa, którego owocem jest jedność przez Uwielbionego Pana z Trójjedynym Bogiem i Kościołem oraz uzdolnienie do skutecznego dawania świadectwa Zbawicielowi w świecie. Drugi referat zatytuowany *Przygotowanie do obchodów Jubileuszu Roku 2000* wygłosił ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko. Skupił się on na analizie Kalendarza Roku Świętego 2000, opracowanego przez Główny Komitet Wielkiego Jubileuszu i wydobył z niego zadania, jakie ten dokument stawia przed Kościołami lokalnymi oraz przed liturgistami. Główny trzon referatu poprzedził Autor przypomnieniem wskazań pastoralnych podanych przez papieża Jana Pawła II w liście apostołskim *Tertio Millennio adveniente*, z których najistotniejsze dla liturgistów jest pytanie czy liturgia jest dziś przeżywana jako źródło i szczyt życia Kościoła, zgodnie z nauczaniem Konstytucji o liturgii So-

boru Watykańskiego II. Referent pokazał także jak mocno wiąże sam wspomniany wyżej Kalendarz obchody Roku Świętego z rokiem liturgicznym, natomiast większość uroczystości łączy ze sprawowaniem liturgii, co w praktyce oznaczać będzie np. uroczyste celebrowanie wszystkich siedmiu sakramentów w określone dni roku, sprawowanie liturgii w różnych obrządkach dla podkreślenia katolickości Kościoła, czy nawet wplatanie w całość obchodów różnych form pobożności ludowej. Po omówieniu prac przygotowawczych do Wielkiego Jubileuszu w Polsce przedstawił Referent ramowy projekt kalendarium obchodów zbliżającego się roku 2000.

Ostatni referat *Te Deum* — *pieśń pochwalna* wygłosił ks. dr Sławomir Sosnowski. W pierwszej części ukazał historię powstania hymnu, historię stosowania go w liturgii oraz podał francuskie i niemieckie przykłady wykorzystowania go w wymiarze polityczno-patriotycznym. Następnie omówił dwuczęściową strukturę tekstu skierowaną najpierw do Boga Ojca, a następnie do Chrystusa. Badania pokazują jednak, że pierwotnie był to tylko hymn chrystologiczny. Na koniec przedstawiona została teologiczna interpretacja dzisiejszej budowy omawianej pieśni.

Dyskusję generalną zdominował temat przygotowań do Wielkiego Jubileuszu. Szukano odpowiedzi na pytanie o rolę liturgistów w tym przygotowaniu (ks. Sosnowski); sugerowano konieczność włączenia kalendarza rzymskiego w układ kalendarzy diecezjalnych i zaprezentowano inicjatywę środowiska lubelskiego, które przygotowało specjalny modlitewnik związany z jubileuszem (ks. Krakowiak); zaprezentowano istotę i przebieg jednego ze światowych spotkań kapłanów (ks. Człapa). Ponadto apelowano o częstsze stosowanie uroczystej formy dla *amen* zamykającego doksologię (ks. Kielczewski) oraz o zdecydowane formowanie wiernych do pneumatologicznego przeżywania liturgii na wzór liturgii wschodnich (ks. Nowakowski). Uwagę uczestników skupił również projekt już opracowanego *ratio studiorum* dla seminariów duchownych, które nie jest jeszcze zatwierdzone przez Stolicę Apostolską, ale może już być lokalnie zastosowane za zgodą miejscowego biskupa. W oparciu o nie na I roku studiów teologicznych ma być liturgiczne wprowadzenie w chrześcijaństwo bazujące na nowym katechizmie Kościoła Katolickiego.

Kończąc XXXIV seminarium liturgistów ks. prof. Adam Durak odczytał raz jeszcze treść telegramu gratulacyjnego, jaki został wysłany do ks. biskupa nominata Stefana Cichego z Katowic, następnie zaapelował o organizowanie sympozjów liturgicznych w lokalnych ośrodkach i wyraził życzenie, by zbliżający się jubileusz przyczynił się do podniesienia poziomu kultury celebracji misterii naszej wiary. Serdeczne słowa podziękowania skierował też pod adresem dotychczasowego przewodniczącego Sekcji ks. prof. Jerzego Kopecia i jego współpracowników za wieloletnią pracę, a także pod adresem miejscowych organizatorów za gościnę i trud przygotowania spotkania.

ks. Erwin Mateja